

september 2022

Dringend nood aan wettelijk kader voor femicide

Femicide/feminicide of moord op vrouwen omdat ze vrouw zijn, wordt algemeen (internationaal) aanvaard als de meest extreme vorm van gendergerelateerd geweld.

Volgens de cijfers van de blog Stop Femicide, een initiatief vanuit de feministische organisaties, werden in België in 2021 22 vrouwen het slachtoffer van feminicide. In 2020 ging om 25 vermoorde vrouwen, in 2019 waren het er 24, in 2018 waren er 38 slachtoffers en in 2017 43.¹ Half september 2022 staat de teller op 15. Deze cijfers zijn gebaseerd op berichtgeving in de pers.

Officiële cijfers brengen geen duidelijkheid over de werkelijke omvang van feminicide. Tussen 2013 en 2018 waren er gemiddeld 141 gevallen van doodslag, moord en onvrijwillige doodslag per jaar in een context van partnergeweld en dat komt neer op 10,39% van alle 'gevallen van doodslag, moord en onvrijwillige doodslag', doorverwezen naar de Belgische correctionele parketten. Deze officiële cijfers geven wel niet weer hoeveel vrouwen of mannen of transpersonen zich onder de slachtoffers bevinden.² Ook over de straffen in ons land zijn er geen gegevens.

Het is voor ons hoog tijd om een beter zicht te krijgen op concrete contextuele data en dat kan bijvoorbeeld ook gepaard gaan met aanpassingen in het voorziene nieuw Strafwetboek, die dan nieuwe data zouden kunnen genereren.

De federale regering had in het regeerakkoord 2020 immers aangekondigd dat aan experten zou gevraagd worden om advies te geven omtrent de opname van femicide in het nieuw Strafwetboek. Dat was/is ook een aandachtspunt van een aantal feministische organisaties. In het huidig Strafwetboek is partnerdoding bijvoorbeeld geen verzwarende omstandigheid.

¹ <http://stopfemicide.blogspot.com/p/violences-machistes.html>

² 7 Bronnen: IGVM, TUSSENTIJD'S RAPPORT OVER DE UITVOERING VAN HET NATIONAAL ACTIEPLAN TER BESTRIJDING VAN GENDERGERELATEERD GEWELD 2015-2019, p. 12; Powerpointpresentatie Comité d'avis pour l'Émancipation sociale: La lutte contre la violence intrafamiliale en particulier à l'égard des femmes et des enfants 28 janvier 2020, Liesbet Stevens – Directrice-adjointe.

De Commissie van deskundigen inzake de hervorming van het wetboek van strafrecht heeft ondertussen haar advies over femicide uitgebracht.³ De Commissie is van mening dat het beter is een wet aan te nemen waarin het begrip "vrouwenmoord" wordt gedefinieerd, zonder daaraan een afzonderlijke strafbaarstelling te verbinden.

Op de argumentatie die de Commissie volgt om vrouwenmoord niet als apart misdrijf in het Strafwetboek op te nemen krijgen we zicht via de visie van Damien Vandermeersch (Advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en lid van de Commissie voor de herziening van het Strafwetboek) in het artikel [Inscrire ou non le féminicide dans le Code pénal ? Arguments contre - Questions-Justice](#) (april 2022). Hij stelt dat het belangrijk is om een andere naam te geven aan wat "passioneel drama" of "familiedrama" wordt genoemd en dat het begrip "vrouwenmoord" meer recent ook belangrijk is geworden. De vraag is dan hoe dit begrip wettelijk kan worden vastgelegd? Hij legt uit dat we te maken hebben met een definitie die niet eenduidig is en die twee realiteiten omvat: een man doodt een vrouw omdat ze een vrouw is of een man doodt een vrouw omdat ze 'zijn' vrouw is. Volgens de logica van het wetboek van strafrecht moet er een strafbaar feit zijn; dus moet er een definitie van het strafbare feit zijn, met de bestanddelen ervan. Deze strafbaarstelling moet zich bovendien onderscheiden van andere strafbaarstellingen. Men kan niet zowel een moord als een vrouwenmoord plegen.

In het wetsontwerp over het wetboek van strafrecht is volgens Vandermeersch gekozen voor seksneutraliteit, maar met verzwarende elementen die in de praktijk meer van toepassing zullen zijn op de bescherming van vrouwen. De nieuwe voorstellen zijn de volgende:

- Strengere straffen voor degenen die zich schuldig maken aan doodslag op hun partner, met een nieuwe vorm van strafbaarstelling voor intrafamiliale doodslag;
- Strengere aanpak van gewelddaden op de partner met verzwarende elementen van elke vorm van familiaal geweld (seksueel, fysiek, psychisch);
- Wijzigingen in de bepalingen over doodslag ingegeven door discriminatie, met verruiming van bepaalde begrippen die verband houden met een gendergerelateerd motief;
- Verruiming van het begrip partner waarbij de samenlevingsvereiste wordt geschrapt.

Deze strafbaarstellingen zouden de diverse aspecten van de femicideproblematiek dekken, terwijl het louter invoeren van femicide als specifieke strafbaarstelling net heel wat problemen zou maskeren.

De Commissie is ook van mening dat het beter is een wet aan te nemen waarin het begrip "vrouwenmoord" wordt gedefinieerd, zonder daaraan een afzonderlijke strafbaarstelling te verbinden. In dergelijke wet zou de noodzakelijke zichtbaarheid en identificatie van vrouwenmoord kunnen worden bereikt met andere middelen dan de opneming ervan in het wetboek van strafrecht, waaronder: specifieke registratie en codering op het niveau van de openbare aanklagers en de politie; de aanneming van een wettelijke definitie van

³ Dit wordt vermeldt en toegelicht in het voorstel van resolutie betreffende de officiële telling van het aantal vrouwenmoorden en de oprichting van een observatorium voor vrouwenmoorden in België. Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers [Doc 55 2855/001](#), 11 augustus 2022.

vrouwenmoord; de opnemng van een verplichte opleidingsmodule voor magistraten; een meldingsplicht; en een recht voor verenigingen om een rechtsvordering in te stellen.

Het engagement uit het federaal regeerakkoord om aandacht te besteden aan feminicide is ook opgepikt in het [Nationaal Actieplan in de strijd ter bestrijding van gendergerelateerd geweld 2021-2025](#), met:

- Maatregel 7. Nadenken over de definitie van " feminicide" en "dwangmatige controle" met het oog op een betere toepassing in de uitvoering van het beleid.
- Maatregel 127. Bij de expertencommissie advies inwinnen over feminicide en de mogelijke opnemng ervan in het Strafwetboek (= uitgevoerd)

Indirect kunnen volgende maatregelen ook een rol spelen:

- Maatregel 11. Binnen het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen een onafhankelijk multidisciplinair expertisecentrum oprichten om het beleid ter bestrijding van gendergerelateerd geweld te monitoren en te evalueren. Dit centrum zou ook verantwoordelijk zijn voor het verzamelen van gegevens, het uitvoeren van onderzoek en het coördineren van opleidingen.
- Maatregel 149. Het huidige wetgevingskader inzake de verblijfsregeling, omgangsrecht en bepaling van het ouderlijk gezag en de toepassing ervan, analyseren en evalueren om na te gaan of bij het bepalen van de verblijfsregeling en het omgangsrecht voor kinderen, met inbegrip van gelijkmatig verdeeld verblijf, expliciet rekening wordt gehouden met incidenten van partnergeweld en zo nodig mogelijkheden nagaan om wetgeving zodanig te wijzigen of aan te vullen.

De Vrouwenraad gaat akkoord met de voorstellen van de Commissie van deskundigen inzake de hervorming van het wetboek van strafrecht wat betreft de aanpassingen in het Strafwetboek en een aparte omkaderende wet m.b.t. femicide.

Concreet zien we dat als een **wet ter bestrijding en voorkoming van vrouwen- en gendergerelateerde moord**. Dergelijke wet moet in overeenstemming zijn met de bepalingen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (2011) en van de [EU-Richtlijn 2012/29/EU](#)⁴.

Het uitgangspunt van deze wet zou de bescherming en versterking van de veiligheid van mogelijke slachtoffers van vrouwen- en gendergerelateerde moord moeten zijn.

Definitie

De wet zou vrouwen- en gendergerelateerde moord moeten definiëren (bijvoorbeeld op basis van definities van internationale instellingen zoals de Wereldgezondheidsorganisatie) en ook bepalen dat te nemen beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op een genderperspectief en een intersectionele aanpak, met aandacht voor de kwetsbaarheid van de slachtoffers.

Statistisch kader

⁴ Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ.

Op grond van een definitie kan een statistisch kader worden uitgewerkt. Op het vlak van dataverzameling zou moeten vermeld worden dat de politie en het openbaar ministerie uniform moeten coderen en registreren, wat betreft de meldingen/klachten die vooraf kunnen gaan aan vrouwen- en gendergerelateerde moord. Hiervoor moet een registratiekader worden uitgewerkt, ook inzake de gepleegde moorden. Op internationaal niveau is er bijvoorbeeld het [Statistical framework for measuring the gender-related killings of women and girls \(also referred to as “femicide/feminicide”\)](#), ontwikkeld door het United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. Ook EIGE (European Institute for Gender Equality) heeft een [classificatiesysteem femicide](#) op punt gezet. Zo'n kader moet het risicobeheer door politie en openbaar ministerie en de identificatie van vrouwenmoord en gendergerelateerde moord vergemakkelijken. In dit verband vragen we ook aandacht voor aangestuurde zelfmoorden.⁵

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM) is voor ons de geschikte instantie om gelast te worden met de dataverzameling.

Vormingen

De wet kan ook bepalen dat er (voortgezette) opleidingen/modules moeten gegeven worden aan politie en magistraten op het vlak van seksueel en familiaal geweld met betrekking tot vrouwen- en gendergerelateerde moord en de opbouw van geweld dat daaraan vooraf kan gaan.

Rechten slachtoffers van geweld

Slachtoffers van geweld (en ook die het risico lopen om vermoord te worden) moeten volgende rechten hebben: om een klacht in te dienen tegen elke vorm van geweld, ook via internet; te worden bijgestaan door een advocaat en ermee te overleggen alvorens de klacht in te dienen; om de sekse te kiezen van de politieagent die het verhoor afneemt, om in een geschikte ruimte te worden ondervraagd, om op een later tijdstip door dezelfde persoon te worden ondervraagd; om volledige informatie te krijgen over de rechten van het slachtoffer en de bestaande beschermingsmaatregelen, waaronder het anti-stalkingalarm en het tijdelijk huisverbod. Begeleiding bij eventuele herhuisvesting moet ook mogelijk zijn.

Bij klachten of aangiftes zouden politie en parket moeten gebruik kunnen maken van een wetenschappelijk gevalideerd risicobeheersingsinstrument dat een genderperspectief en een intersectionele aanpak omvat, en dat rekening houdt met de kwetsbaarheid van het slachtoffer.

In rechte optreden

Ook zouden overheidsinstanties (bijvoorbeeld het IGVM) en middenveldorganisaties, die als doel hebben om vrouwen- en gendergerelateerde moord te voorkomen en te bestrijden en vrouwen/mensenrechten verdedigen, in rechte moeten kunnen optreden, in

⁵ Nagaan of het slachtoffer voorafgaand aan de zelfmoord onderworpen was aan vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld of intimidatie, hetzij binnen de familiale sfeer (door de intieme partner of andere familieleden), hetzij daarbuiten, door een bekende of onbekende dader. In bepaalde gevallen kan het slachtoffer eerdere fases van geweld of intimidatie hebben gemeld aan de strafrechtelijke autoriteiten, voorafgaand aan de zelfmoord.

overeenstemming met dergelijk recht dat bijvoorbeeld al wordt verleend via de wet van 24 november 1997 ter bestrijding van huiselijk geweld.

Opvolging slachtoffers/overlevers

De opvolging van overlevers van wurging verdient volgens ons ook bijzondere aandacht. Ze krijgen te maken met ernstige gevolgen op gezondheidsvlak. Naast psychische problemen, kunnen er ook neurologische problemen optreden en is er een hoog risico op beroerte op 'jongere' leeftijd dan normaal: veel slachtoffers sterven vroegtijdig. In dat opzicht wordt zelfs gesproken over 'uitgestelde moord'⁶. Overlevers moeten hierover geïnformeerd worden en opgevolgd worden op medisch vlak.

Ouderlijk gezag

Een belangrijk aandachtspunt is ook de kwestie van het ouderlijk gezag. De gedeeltelijke of gehele ontzetting uit het ouderlijk gezag moet door de jeugdrechter worden uitgesproken en gebeurt enkel in uitzonderlijke situaties.⁷ In een aantal gevallen behoudt de ouder die de andere ouder vermoordt (tijdelijk) het gezag. In dit verband verwijzen we naar aanbeveling 150 van GREVIO⁸ en de aanbeveling van de Raad van Europa/Comité van de Partijen.⁹

⁶ European Family Justice Alliance, [4TH INTERNATIONAL FAMILY JUSTICE CENTER CONFERENCE "Intimate terror, a severe form of gender-based violence](#), Rotterdam, 2022. Zie ook: [Facts Victims of Strangulation](#).

⁷ Artikel 32 van de wet betreffende de jeugdbescherming (8 april 1965): Van (het ouderlijk gezag) ten aanzien van alle kinderen, of van één of meer onder hen, kan geheel of ten dele worden ontzet : <W 31-03-1987, art. 105>

1° de vader of de moeder die is veroordeeld tot een criminele of correctionele straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen;

2° de vader of de moeder die, door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengt.

Hetzelfde geldt voor de vader of de moeder die huwt met een persoon die van (het ouderlijk gezag) is ontzet. <W 31-03-1987, art. 105>

De ontzetting wordt uitgesproken door de jeugdrechter, op vordering van het openbaar ministerie.

⁸ [GREVIO Baseline Evaluation Report Belgium](#) (2020): GREVIO dringt er bij de Belgische autoriteiten op aan de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat bij de vaststelling van de voogdij en omgangsregeling of de invoering van maatregelen die van invloed zijn op de uitoefening van het ouderlijk gezag, de bevoegde autoriteiten alle kwesties in overweging nemen met betrekking tot geweld tegen vrouwen en beoordelen of dit geweld het beperken van de voogdij en omgangsregeling noodzakelijk maakt. Daartoe moeten de autoriteiten: a. overwegen hun wetgeving te wijzigen om expliciet te erkennen dat er rekening moet worden gehouden met de gewelddadige incidenten die onder het Verdrag van Istanbul vallen bij de vaststelling van de voogdij en omgangsregeling met betrekking tot kinderen; b. risicotaxatieprocedures incorporeren bij de bepaling van de voogdij en omgangsregeling om de belangen van het kind in gewelddadige situaties te kunnen bepalen; c. ervoor zorgen dat de wettelijke bepalingen die de voogdij en omgangsregeling van de dader mogelijk maken, worden beperkt of afgenomen en/of aan waarborgen worden onderworpen wanneer een situatie van geweld wordt vastgesteld en de bepaling van voogdij en omgangsregeling op een provisionele basis promoten tot alle gemelde gewelddaden tegen vrouwen goed beoordeeld zijn;...

⁹ [Recommendations by the Committee of the Parties](#) :

Aanbeveling: de nodige maatregelen nemen, hetzij van juridische aard, hetzij door middel van aanvullende opleiding en het aannemen van richtlijnen, om ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten bij het bepalen van de hechtenis- en bezoekrechten alle kwesties in verband met geweld tegen vrouwen en het schadelijk effect op kinderen mee in rekening nemen, onder meer door: a) beoordeling van het risico dat het gezagsrecht en het omgangsrecht kunnen vormen voor kinderen die

Deze kwestie zou dus best herbekeken worden naar aanleiding van vrouwen- en gendergerelateerde moord.

getuige zijn van partnergeweld of zelf geweld ervaren; (b) gebruik te maken van bestaande wettelijke bepalingen die een basis bieden om de hechtenis en omgangsrechten van daders te beperken wanneer geweldsincidenten zijn vastgesteld; en (c) bewustmaking van het ontbreken van een wetenschappelijke basis voor het begrip "ouderverstotingssyndroom" en het publiek sensibiliseren voor deze kwestie.